

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

פרשת שלח לך תשפ"ה

דרך חיים

בפרשתנו אנו קוראים על שליחות מופלאה ששולח משה רבנו את המרגלים לראות את הארץ אם היא טובה כברכת ה'. מגלה את אוזנו רבנו האר"י הקדוש דברים שבסתר המחשבה. לגודל השליחות עלולה השליחות לכשלון מראש, כל אחד לסיבותיו שלו, זה שרצה הנהגה ניסית כבמדבר, זה שחשש למקומו בנשיאות ועוד. על כן הקב"ה אפשר למשה רבנו להעניק לכל נשיא שבט נשמה ממדור עליון, שאב אותו השבט יתעבר בנשמת נשיא אותו השבט. לכן כתוב "ראשי בני ישראל" (במדבר יג ג) ולא "אלפי ישראל" (במדבר א טז) כמו שנאמר בפרשת במדבר, משום שמדובר באותם בני יעקב שהם ראשי בני ישראל, ולא בנשיאי השבטים שהנהיגו את אלפי ישראל. לכן יוסף אומר לשבטים שמגיעים אליו למצרים "מרגלים אתם" (בראשית מב ט), שעתידים אתם להיות באותם המרגלים. לכן כשמשה רבנו מגיע לשבטי אפרים ומנשה, בני יוסף, עליו להכריע מי יזכה בעיבור מנשמת יוסף. לבסוף מכריע משה לתת את נשמת יוסף לשבט מנשה, ולכן בפרשתנו מופיע מנשה לפני אפרים, בשונה משמונת המקומות האחרים בתורה, כדברי בעל הטורים. לכן נצרך משה רבנו להוסיף ליהושע, נשיא שבט אפרים, על מנת לסייע להושיע "י-ה יושיעך מעצת מרגלים". טעם נוסף שבאותו היו"ד נרמז שבט לוי, שמשה רבנו הוא נשיא השבט, וניתנה נשמתו ביהושע. לכן אמר הקב"ה "שלח לך" – את עצמך, דרך יהושע.

בכשלון אותה שליחות פרחו מהם אותן נשמות קדושות. מלבד יהושע שנשארה בו נשמת לוי או אותה סיעתא דשמיא שליוותה אותו, וכלב בו נשארה נשמת יהודה. כפי שנאמר "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו" (במדבר יד כד), מה שאין כן אתם שהייתה אתכם רוח בתחילה אך לא עד הסוף. על כן הם מחד נקראים רשעים ומאידך כשרים.

השליחות המופלאה הזו אליה שולח אותם משה, לתור את הארץ, היא שליחות שמטרתה לזכות ולזכות את כל הבאים אחריהם לדורות עולם במצות כיבוש ארץ ישראל. לכן ר' עקיבא ור' ישמעאל חולקים האם היו עשרים מרגלים או עשרה. לדעת ר' עקיבא כתוב "איש אחד איש אחד", ומכאן שהיו שניים לכל מטה. ר' ישמעאל מקשה עליו שכן יש רשימה שמית. אלא שכתוב על הצדיקים "כתמר יפרח", שגם אחר פטירתם בכוחם להפריח, לגדל ולחזק את הכוח שבעולם, ולהתעבר בנשמת אחרים על מנת להשלים את המסע של עם ישראל בכלל ובפרט. על כך אנו מכוונים "ושים חלקנו עמהם", עם אותם הצדיקים שהזכרנו בתחילת הברכה, שיבואו בנו ויעזרו לנו, ואז נזכה לא ליבוש לעולם.

מכאן ניקח את הדברים אל ליבנו לזמן הזה. זכינו בארץ ישראל, זכינו שהקב"ה נתן לנו ארץ זבת חלב ודבש שהיא אור לכל הגויים. אנו מבקשים לפני ביאת הגואל, מבית דוד, שיתקיימו בנו דברי האור החיים הקדוש "עד כי יבא שילה" – בגימטריא 'משה', שמשה רבנו יבוא אף הוא לגאלנו. משה רבנו שלח מרגלים לזכות לכיבוש ארץ ישראל, והביא בהם את נשמות הצדיקים ואף את נשמתו שלו. עשרה מהם נכשלו מסיבותיהם שלהם.

בשונה מיהושע ששלח שני מרגלים חרש, ודרשו חז"ל שהכוונה לחרס. חרס מקבל טומאה רק מתוכו ולא מגבו, משום שהיו בטלים לחלוטין אל המשלח, אל המנהיג. מה שאין כן המרגלים שלא היו בטלים למשה רבנו, לכן לא זכו להיות שליחים נאמנים, עד שפרחה מהם אותה סיעתא דשמיא, אותן נשמות. ודאי אם כך גם לפני ביאת גואל שנשמת משה רבנו שבה אלינו, כפי שמובא בקדמונים שמה רבנו קם לתחיית עולם עם דור המדבר לארץ ישראל. על כן בני גד ובני ראובן רצו להישאר מחוץ לארץ כי "מקנה רב להם", רצו להישאר עם הרב שלהם – משה רבנו. אנו מבקשים שכעת יבואו אלינו נשמות הצדיקים, עם אותן נשמות שמסרו נפשם על כיבוש הארץ לקדושת שמו יתברך, שהיו נאמנים לשולחיהם – למנהיגים, לקב"ה, ולעם כולו. "חיי נשמות אור ארצך", כלשונו של ר' יהודה הלוי בפיוטו. הנשמות נשארות כאן בארץ, ומלווים אותנו שנזכה יחד עם משה רבנו בכיבוש ארץ הקודש בשמירה גאולה ונחמה.

כל זה מכח מה שכותב האור החיים שאין הקב"ה חפץ לגאול עם שבטל מן התורה. "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו" – "שתהיו עמלים בתורה" (רש"י). מחד אנו זוכים להתמלאות ארץ ישראל בריבוי תורה, עמל, יגיעה ועמקות, וכך נזכה "וחרב לא תעבור בארצכם", אפילו חרב של שלום (רש"י). כך נזכה להכרתת המעכבים את בניין ארץ ישראל המוזכרים בפרשתנו 'אחימן' – בחילוף אותיות 'חמנאי' ימ"ש. כפי שהיה ביציאת מצרים הכשלת שליחות היום נזכה לראיית נפלאות בשלוחים נאמנים שהקב"ה מסייע בידם מכוחה של תורה עד שליחות לדעתו של משה, על פי ציוויו ורצונו. נזכה לגאולה שלמה ולהדור קבלוה מאהבה, כפי אותן אגרות שנשלחו בימים אלו ממש. "וארשתיך לי לעולם".

בזרכו של ר' אריה

ר' אריה עבר בחייו שתי תאונות דרכים קשות וניצל מהן בדרך פלאית. במכתבו לבנו ר' חיים יעקב מתאר הוא את הפורענות שעברה עליו באחת התאונות וכיצד ניצל על ידי זכות כלשהי שאינו יודע לשער מה היא: "...ברוך ה' בערב שבת קודש אחרי הצהריים היה לי נס גדול, הלכתי לימחנה יודאי לקנות איזה דבר אצל... על יד התלמוד-תורה. התנועה שמה גדולה, וכאשר חציתי את הרחוב עבר עליי 'טקסי' (מונית), דחפה אותי והייתי בין הגלגלים, והיה רעש בין האנשים, שמעתי שאומרים 'עס איז שאהן נאך אלעמאן (-זה כבר אחרי הכל. כלומר, שנפטר כבר). הרגשתי כי אחד הקדושים אשר בארץ המה סחב אותי בראשי ולא נפגעתי מאומה. בשבת קודש בירכתי 'הגומל', ושלוש לי בכל עצמי, איתן ובריא... והנני חוזר עוד הפעם על הנס הגדול שעשה לי הקב"ה שלא נפגעתי אפילו בציפורן ברוך השם, בריא ושלם בכל אבריי. ותיכף אחרי זה הלכתי לבית הכנסת כרגיל, קטונתי מכל החסדים, שאין אפילו מה לנכות מזכויותיי, כי איזה זכות יש לי?...".

בין כתביו נמצא מה שכתב ר' אריה לעצמו, כעבור שנתיים מיום התאונה. בענוותנותו הגדולה תובע מעצמו לשוב בתשובה ולהרבות במעשים:

"היום ה' מנחם-אב, לפני שנתיים ערב שבת קודש קרה לי נס שניצלתי בחסדי השם יתברך וברחמיו המרובים ממות מהתאונה של הגייפ אשר היה כפתע ביני... אודה לה' חסדו. הנני חושב במיעוט שכלי מה תיקנתי במשך השנתיים, אשר חשבתי אז לתקן אם יזכני ה' עוד בחיים. לעת עתה לא נעשה איתי דבר, שום שינוי לטובה. אורח צדיקים כאור נוגה... למען סור משאול מטה... ומה אשיב ליוצר נשמותי אם לא אשוב בתשובתי. אמנם נגדו כל תאוותי אבל ממנו יתברך שמו לא נסתרה אנחתי, רק תשובתי היא רפואתי וזה בידי וברשותי. ואל ד' אתחנן השקיפה ממעון קדשך ברחמיך ועזרני לשוב בתשובה שלמה לפניך...".

(דרך אבות עמ' ריט-רכ)

כפי שלמדנו, על מנת לעבור על איסור 'מבשלי יש לבשל את המאכל בכלי ראשון, הוה אומר כלי שהיה על גבי האש. אמנם כלי שני אינו מבשל. טעם הדבר, כפי שהסברנו, הוא משום שהכלי הולך ומתקרר ואין אפשרות למאכל להמשיך את תהליך הבישול שזקוק למשך של זמן מלבד לחום.

אמנם ישנה גמרא במסכת שבת (קמה:): שמותר להדיח מאכלים במים חמים חוץ מהמליח הישן וקולייס האיספנין "שהדחתן זו היא גמר מלאכתן". מבאר רש"י שהדג כ"כ מלוח שאפשר לאכול אותו ע"י הדחה במים חמים בלבד, ובזה הוא גמר מלאכתו שעל ידי כך הוא מתבשל ונהיה ראוי לאכילה. וכך פסק מרן בשו"ע (או"ח שיח ד) בפשיטות. הוה אומר שיש מאכלים שהם עדינים, ובכך ששופכים עליהם מים חמים אפילו מכלי שני הם מתבשלים ממש, שקלים הם להתבשל – 'קלי הבישול'. רק שלא התבאר חוץ מאותם סוגי דגים - קולייס האיספנין ומליח ישן מה הם 'קלי הבישול'. לכן פסק מרן המשנה ברורה עפ"י המגן אברהם (שיח ס"ק מב) שכל דבר שיש לנו ספק האם הוא מקלי הבישול אנחנו צריכים להחמיר בו גם בכלי שני שמא הוא מתבשל. כן פסקו הסמ"ג והמשנה ברורה על פיו שלחם שכבר נאפה אסור לתת אותו בתוך מרק שבכלי שני כי הוא נוח להתבשל גם בכלי שני. לעומתו מרן החזון איש (או"ח סי' נב) חולק וסובר שכיון שיש דברים שידוע שלא מתבשלים בקלות ורק בכלי ראשון הם מתבשלים, לדוגמא שמן ומים, אין להחמיר בשום דבר שמא הוא מקלי הבישול מלבד בפת ודג מלוח, שמפורשים בגמרא ובפוסקים לאיסור.

ישנה מחלוקת נוספת בין מרנן המשנה ברורה והחזו"א והיא האם קלי הבישול אסורים גם בכלי שלישי שהיד סולדת בו (ובוודאי אם היד נכווית בו, כפי שפסק החיי אדם שבזה דין הכלי ככלי ראשון). מרן המ"ב מיקל שאין בזה איסור, ומרן החזו"א מחמיר שבכלי שלישי שהיד סולדת בו יבשל את הלחם, שכאמור לשיטתו הלחם נחשב כקל להתבשל.

על כן לתת פרוסת חלה או מצה במרק חם שנמצא במרקיה ושהיד סולדת בו - למרן המ"ב מותר, כי המצקת היא כלי שני והמרקיה כלי שלישי, ולמרן החזו"א כיוון שהמרק בחום שהיד סולדת בו הדבר אסור. הוא הדין בשקית תה בכלי שני כשהמים שבתוך הכוס חמים שהיד סולדת בו - הדבר אסור ולמ"ב בכלי שלישי הדבר מותר. לכן לשיטתו יש למזוג את המים מן המיחם לכוס, להעביר לכוס אחרת, ורק בה מותר לתת את התיון. אולם כאמור, לחזו"א הדבר אסור בכל כוס שהיא אם המים בחום שהיד סולדת בו.

אולם ישנה מחלוקת הפוכה שבה מרן החזו"א יקל: במקרה של פרוסת לימון הניתנת לכלי שני, הכוס שמילאנו מהמיחם. כי לדעת החזו"א לימון הוא אינו מקלי הבישול ולכן אינו מתבשל בכוס, שהינה כלי שני. אולם למרן המ"ב לימון בכוס יהא מותר רק בכלי שלישי, שלדעתו כאמור יש לחוש שמא הוא מקלי הבישול. הדברים אמורים כדוגמא גם בעלי נענע וכדומה.

בעל ערוך השלחן (שיח כה) אוסר להכין תה גם בכלי שלישי, כי לטענתו רואים בחוש שהוא מתבשל, ולדעתו מי שמערה מים מכלי שני על התה בשבת עובר על איסור תורה ממש וחייב חטאת. אולם האגרות משה (או"ח ח"ד עד) חולק נחרצות ומכריע למעשה, שכלי שלישי לעולם לא מבשל גם אם הוא חם מאוד, וכך אנו מורים למעשה. וטעמו הוא שמה שאנו רואים בחוש שהמים מאדימים מהתה מתרחש גם אם ניתן את התה במים קרים שלאט לאט יאדימו מצבע התה.

מרן המ"ב כתב עצה טובה להכין בערב שבת את התה ע"י שפיכה גדולה של מים חמים מהדוד עליו תוך כדי שמערבבים את העלים ואז אפשר לשים את עלי התה בשבת בתוך כלי שני, משום שאחרי שמזגנו מים לתוך הכוס ניתן לשים את התה המוכן בתוך המים. והדרך היותר נכונה זה לבשל לגמרי תה ואז אין בו איסור בישול, וניתן יהיה להניח קודם את התה בתוך הכוס ולשפוך על התה מים חמים ישר מהדוד (עירווי מכלי ראשון).

מחלוקת נוספת לפי הדברים האמורים תהיה בקפה שאינו מבושל. למרן המ"ב יהא מותר רק בכלי שלישי ולמרן החזו"א יהא אסור גם בכלי שלישי. ומרן הראש"צ הרב עובדיה התיר קפה שחור כבר בכלי שני ללא חשש.

שו"ת עם הרב חיים אידלס

שאלה:

מה הדרך הנכונה לעשות בעניין ראיית אור נר ההבדלה בציפורניים

תשובה:

מרן הרמ"א (סי' קצז) פסק שיש להסתכל על יד ימין ועל הציפורניים של יד ימין, ע"י כך שכופפים את האצבעות ורואים את כף היד יחד עם הציפורניים. ומרן המ"ב מביא שיש שכופפים ופושטים. אולם עפ"י הסוד יש להצניע את האגודל.

שאלה:

האם במקום סכנה מותר לעשות הבדלה על נורת להט חשמלית?

תשובה:

ידועים דבריו של דו"ז בהר צבי (או"ח ח"ב סי' קיד), שהגאון בעל הצפנת פענח התיר לעשות הבדלה על נורת להט, כי היא אש לכל דבר. ובשו"ת כוכבי יצחק (ח"א סי' יא) העיד שכך נהג מרן הגר"ח גרוזינסקי זצ"ל. אבל מאידך גיסא מרן הגר"ש"ז (מאורי אש ענף א) הסתפק בדבר, כי שמא דינו כנר בעששית שאסור לברך עליו (ביה"ל סי' רחצ). וכך פסק לדינא האול"צ (ח"ב פכ"ב) שאסור לברך על אור החשמל. ומעניין שמרן רבי נסים קרליץ בחוט השני ביאר שהסיבה שרח"ע זצ"ל עשה כך היא כדי לפרסם לכולם שנורת להט בשבת היא כאש לכל דבר כך שעוברים עליה באיסורי תורה של הבערה וכיבוי בהדלקתה וכיבוייה, כדי שהציבור בזמנו לא יטעה בדבר.

שאלה:

האם יש מקור שלא לכבות את נר ההבדלה בעזרה הפה שמום שהדבר מסוכן?

תשובה:

כן, עניין זה מופיע בכל בו (סי' קיח) ובבא"ח (פ' פנחס) בשם האר"י הקדוש. ובאמת הגרי"ח זוננפלד זצ"ל (שלמת חיים סי' תצט) כתב שראוי להזהיר על הדבר. אמנם מצד שני אומר הכה"ח (יו"ד סי' קטז) שבכל דבר שקשור למצווה, כמו לכבות בערב שבת את הנרות שמכינים עבור האשה (למי שנוהג להכין), מתקיים "שומר מצוה לא יידע רע".

שאלה:

האם על המבדיל לשתות את כל כוס ההבדלה?

תשובה:

למעשה זו מחלוקת בין הראשונים (הובאו דבריהם בטור סי' רצט) האם דין כוס ההבדלה ככוס של קידוש שמחלקים ממנה לכל השומעים או שרק המבדיל שותה ממנה. והכרעת המג"א (סי' רצו) היא שעל המבדיל לשתות את כל הכוס.

שבת שלום